ब्राह्मणवंशीये ऋषिभेदे । "औपच(ज)न्धनेरौपच(ज)न्धनिः" शत० १४,५,५,२१ । १४,७,३,२६, ब्राह्मणे च ।

औपचारिक पु० उपचार+स्वार्थे—विनयादि० ठक् । उपचारे उपचारश्च लक्षणया बोधनम् सेवनञ्च । उपचारः प्रयोजनमस्य ठञ् । उपचारहेतुके त्रि० । स्त्रियां ङीप् । औपकारिको उक्तिः ।

औपच्छन्दसिक त्रि० उपच्छन्दसा निर्वृत्तं बा० ठक् । उपच्छन्दनेन निर्वृत्ते । "आतन्वानं मुरारिकान्तास्वौपच्छन्दसिकं हृदा विनोदम्" छन्दोमञ्ज० । "गड्विषमेऽष्टौ समे कलास्ताश्च समे स्युर्नो निरन्तराः । न समात्र पराश्रिता कला" इति वैतालीयाद्यलक्षणयुक्ते "पर्य्यन्ते यौ तथैव शेषमौपच्छसिकं सुधीभिः" वृ० र० उक्ते २मात्रावृत्तभेदे न० । "पुष्पिताग्राभिधं केचिदौपच्छसिकं विदुः" इत्युक्ते ३पुष्पिताग्राख्यवर्णवृत्तच्छन्दोभेदे च ।

औपजानुक त्रि० उपजानु जानुसमीपे प्रायभवः ठक् । जानुसमीपपर्य्यन्तव्यापके "पाणी यस्यौपजानुकौ" भट्टिः ।

औपतस्विनि पु० उपतस्विनस्यापत्यम् इञ् । उपतस्विनस्यापत्ये रामनामके ऋषौ । "तदुहोवाच राम औपतस्विनिः" शत० ब्रा० ४,६,१,७ ।

औपदेशिक त्रि० उपदेशेन जीवति वेतना० ठक् । उपदेशोपजीविनि । उपदेशेन प्राप्तः बा० ठक् । २उपदेशेन प्राप्ते च

औपद्रविक त्रि० उपद्रवमधिकृत्य कृतो ग्रन्थः ठक् । उपद्रवाधिकारेण सुश्रुतान्तर्गते ग्रन्थभेदे स च "अथात औपद्रविकमध्यायं व्याख्यास्यामः" इत्युपक्रम्य उत्तरतन्त्रार्गतः सुश्रुतकृतः ।

औपद्रष्ट्र पु० उपद्रष्टृ+स्वार्थे ष्यञ् । पुरुषमेधीये देवभेदे । "विविक्त्यै क्षत्तारम्, औपद्रष्ट्र्यायानुक्षत्तारम्" यजु० ३०,९३ । तत्र तदुद्देशेनानुक्षत्ता द्वारपालसेवकः आलभ्यत्वेन विहितः ।

औपधर्म्म्य उपधर्म्म+स्वार्थे चातुर्व० ष्यञ् । अपकृष्टधर्मे । "लोकान् घ्नतां मतिविमोहमतिप्रलोभं वेशं विधाय बहु भाष्यत औपधर्म्म्यम्" भाग० २,७,७८ ।

औपधेनव पु० उपगताधेनुरस्य तस्यापत्यम् अण् । सुश्रुतोक्ते धन्वन्तरिं प्रति प्रश्नकारके ऋषिभेदे । "काशीराजं दिवोदासं धन्वन्तरिमौपधेनववैतरणौरभ्रपुष्कलावतकरवीर्य्यगोपुररक्षितसुश्रुतप्रभृतयः ऊचुः । "औपधेनवमौरभ्रं सौश्रुतं पौष्कलावतम्" सुश्रु० । [रथाङ्गे ।

औपधेय न० उपधीयते इत्युपधिः रथाङ्गं ततः स्वार्थे ढञ् ।

औपनायनिक त्रि० उपनयनं प्रयोजनमस्य ठक् अनुश० द्विपदवृद्धिः कुल्लू० वस्तुतः उपनायनशब्दोऽपि उपनयनार्थे प्रागुक्तः ततः ठक् इत्येव न्याय्यम् । उपनायनप्रयोजनके विधाने "एष प्रोक्तो द्विजातीनामौपनायनिको विधिः" मनुः । उपनायनाय हितः ठक् । २उपनयसाधने च । २ब्रह्मक्षत्रविशां काल औपनायनिकः परः" याज्ञ० ।

औपनासिक त्रि० उपनासं भवः ठञ् स्त्रियां ङीप् । नासासमीपभवे । "द्विर्द्वादश नासायां तासामौपनासिकाश्चतस्रस्ताः परिहरेत्" सुश्रुतः ।

औपनिधिक न० उपानधिरेव स्वार्थे ठक् । "वासनस्थमनाख्याय हस्तेऽन्यस्य यदर्प्यते । द्रव्यं तदौपनिधिकं प्रतिदेयं तथैव तत्" याज्ञ० विवृतिरुपनिधिशब्दे दृश्या ।

औपनिषत्क त्रि० उपनिषदा तदुक्तोपदेशेन जीवति वेतना० ठक् । उपनिषदुक्तोपदेशेनोपजीविनि ।

औपनिषद पु० उपनिषत्स्वेवाभिव्यज्यते शैषिकोऽण् । उपनिषन्मात्रवेद्ये १परमात्मनि । "तन्त्वौपनिषदं पुरुषं पृच्छामि" वृ० उ० । उपनिषत् ब्रह्मविद्या तस्या इदम् । २ब्रह्मप्रतिपादके वाक्यादौ स्त्रियां ङीप् । "विविधाश्चौपनिषदीरात्मसंसिद्धये श्रुतीः" मनुः । उपनिषदि भवः प्रकाश्यः तस्याव्याख्यानो ग्रन्थो वा ऋगयना० अण् । उपनिषत्प्रकाश्ये ३ब्रह्मणि तस्याव्याख्याने ४ग्रन्थे च ।

औपनीविक त्रि० उपनीवि नीविसमीपे प्रायभवः ठक् । नीविसमीपे प्रायभवे "औपनीविकमरुन्ध किल स्त्री वल्लभस्य करमात्मकराभ्याम्" माघः "बद्धोदुर्बलरक्षार्थमसिर्येनौपनीविकः" भट्टिः ।

औपपक्ष्य त्रि० उपपक्षं बाहुमूलं तस्येदम् ष्यञ् । बाहुमूलसम्बन्धिनि । "तस्मादिमाः प्रजा लोमशा जायन्ते यस्मादासां पुनरिव श्मश्रूण्योपपक्ष्याणि दुर्वीरणानि जायन्ते" शत० ब्रा० ११,४,१,६ । "उपपक्षं बाहुमूलं तत्सम्बन्धीनि" भा० ।

औपपत्तिक त्रि० उपपत्त्या कल्पितम् ठक् । उपपत्त्या १कल्पिते २युक्ते । "औपपत्तिकमाहारं प्रयच्छस्वेति भारत !" भा० अनु० ९२अ० ।

औपपातिक त्रि० उपपातेन उपपातकेन गोवधादिना संसृष्टः ठक् । उपपातकैः संसृष्टे "पितृद्विट् पतितः षण्डो यश्च स्यादौपपातिकः" नार० "यश्च स्यादुपपातकीति" प्रकाशवृत पाठः । [बाहोरपत्ये ।

औपबाहवि पुंस्त्री उपबाहोरपत्यम् बाह्वा० इञ् । उपगत